

הערכת סיכוני ביטחון ובריאות משולבת: אסטרטגיות פעולה של ממוני בטיחות ובריאות תעסוקתית ישראלים בעת מלחמה

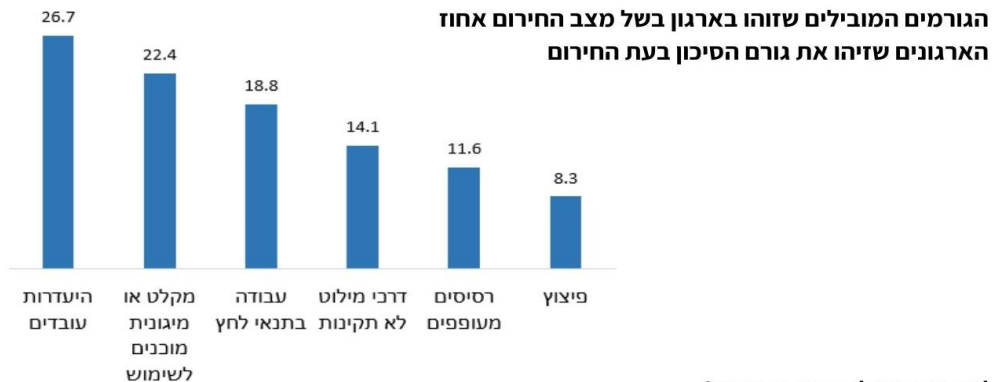
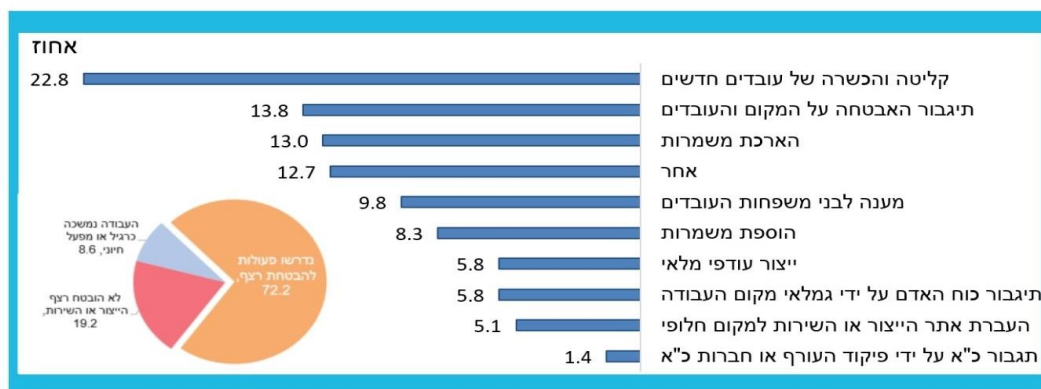
ד"ר זיו קרני-אפרתי וד"ר לליב אגוזי

תקציר - אינפוגרפיקה

ממצאי סקר עליו ענו 277 ממוני וממונות בטיחות ואחראים על בטיחות במגוון תעשיות וענפי משק

אחד מחמישה ארגונים לא שמר על רצף ייצור אספקה או מתן שירות

איך שמר הארגון על רצף ייצור, אספקה או מתן שירות?

למה צריכים להיערך בהמשך?

- זיהוי ומתן מענה לעובדים הנתונים ללחץ דרישות גבוה, סובלים מקשיי שינה או נתונים לקשיים נפשיים למניעת סיכוני בטיחות ובריאות.
- מענה מוגבר לשמירה על בטיחות וכשירות עובדים בעת תחלופה ומחסור בכח אדם.
- תוכניות בטיחות ותקצוב שלהן שלוקחות בחשבון היבטים ביטחוניים אזוריים

ב-7.10.23 מדינת ישראל נכנסה למצב מלחמה אשר הוביל לשינויים מהותיים ברמת הסיכונים הבטיחותיים ולעירוב סיכונים ביטחוניים בתוך מערך השיקולים של המעסיקים ושל ממוני הבטיחות. פינוי אנשים מבתיים, גיוס המילואים, סגירת מערכות החינוך בשלבים הראשונים ומניעת כניסה של פועלים מאזור יו"ש לעבודה בישראל הביאו למחסור רב בכח אדם. לצד זה חלק ממקומות העבודה הם מקומות חיוניים לקיום חיים סדירים ואספקת צרכים חיוניים. באזורים רבים מקומות העבודה היו נתונים תחת איום נפילת טילים על מכלול הסיכונים הכרוכים בזה, הפסקות העבודה הנלוות, אזעקות, בהלה ודחיפות בפעילות ועוד. הניסיון לנהל שגרת עבודה התבצע גם במצב של עובדים הנתונים ללחצים רגשיים של חוסר ודאות, חרדה, אובדן, דאגה, חשיפה לחדשות וידיעות קשות והפרעות לשינה.

לצד הרצון והצורך לשמר רצף עבודה ארגוני עבור העובדים ועבור צרכי האזרחים והכלכלה, קיים צורך מחדש להעריך ולנהל איומים ביטחוניים וסיכונים אזרחיים, חברתיים, ואישיים, אשר עלולים להשפיע על ההסתברות להתרחשותם של אירועי בטיחות בעבודה, על מידת הנזק הצפוי בשל האירוע, ואף על פגיעה מתמשכת בבריאות העובדים. בהתאם לזאת, ממוני בטיחות ובריאות תעסוקתית בארגונים הישראלים נדרשו לקיים הערכת סיכון מחדשת ולבצע פעולות בקרה או שליטה שלא נדרשו בעבר. לפיכך, ערך המוסד לביטוחים וגהות בקרב ממוני בטיחות ובריאות תעסוקתית המועסקים במגוון ענפי משק בישראל בחודשיים הראשונים למלחמה זו. מטרותיו העיקריות של סקר זה היו:

1. לבחון את האופן שבו הובטחו הייצור, האספקה או השירות בארגון המעסיק.
2. לזהות את השינוי שחל בתפיסת סיכונים קיימים וחדשים של ממוני הבטיחות ואת אמצעי המנע שנקטו ממוני הבטיחות¹ בהתאם לכל גורם סיכון.
3. לשקף פערים במשאבים שזיהו ממוני הבטיחות לצורך הערכת הסיכון, הבקרה והשליטה בסיכון, ואת תפיסתם ביחס להשפעות המלחמה הנוכחיות והעתידיות על בטיחות ובריאות העובדים.
4. מטרות משניות היו לזהות היבטים בהם מתקיימת חפיפה בין איומים ביטחוניים לבין סיכונים בטיחות ובריאות מוגברים ולאתר התערבויות מתאימות בהן יכולים הממונים לסייע לעובדי הארגון בתעשיות השונות.

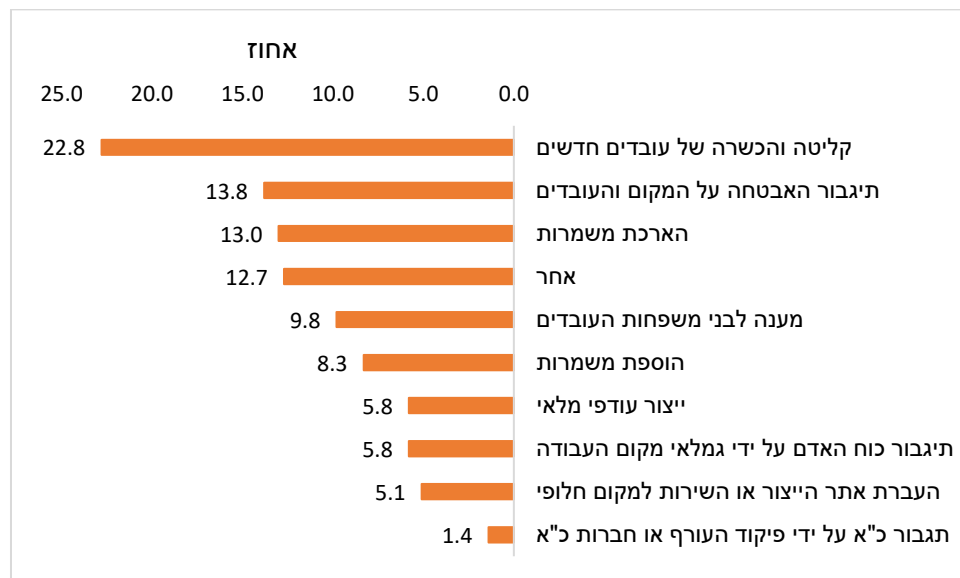
¹ בישראל, תפקיד הממונה על הבטיחות והבריאות התעסוקתית מאויש על ידי נשים וגברים. לשם הנוחות בלבד, מדווחים הממצאים בלשון זכר.

ממצאים

לסקר ענו 277 ממוני בטיחות

בחמישית מהמקרים דיווחו הממונים כי לא הובטח רצף ייצור או שירות וב 8% מהמקרים העבודה נמשכה כרגיל או שהמפעל מוגדר כמפעל חיוני. הדרכים בהם נקטו ארגונים לשמירה על רצף הייצור מוצגות באיור 1

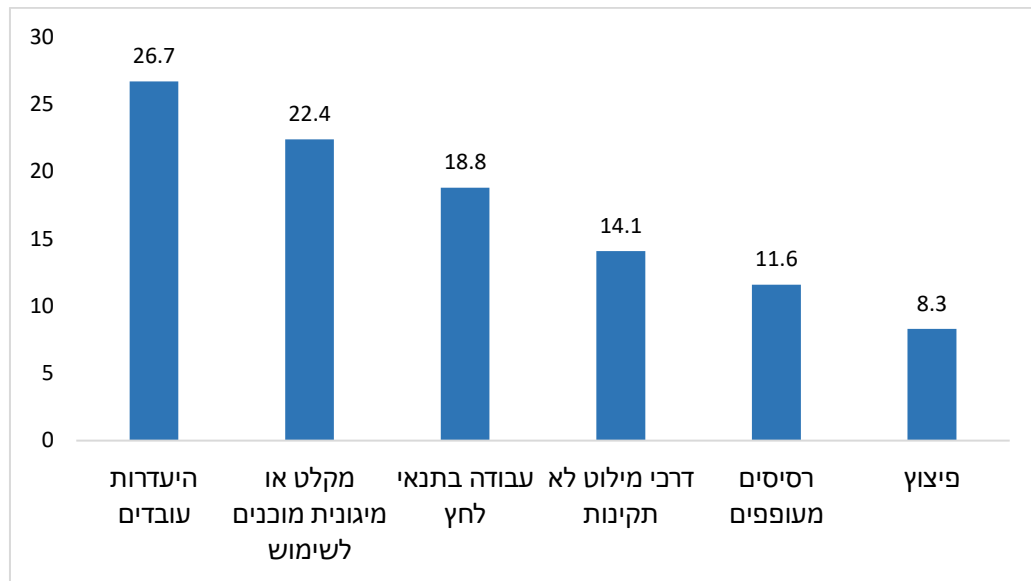
איור 1: אחוז הארגונים שנקטו בשיטת הפעולה לצורך שמירה על רצף ייצור.

מתוך כלל המשתתפים, 180 ממונים השיבו על השאלה 'האם נקטת באמצעי מנע למזעור הסיכונים החדשים שזוהו?'. כרבע מן המשיבים (24.4%) דיווחו שלא זיהו גורמי סיכון חדשים לבריאות לאור המצב, לכן לא נקטו באף פעולה למזעור סיכונים. לעומתם, 67.8% דיווחו שזיהו גורמי סיכון חדשים והחלו לפעול לטיפול בהם, ו- 7.8% זיהו גורמי סיכון חדשים, אך עדיין לא פעלו לטיפול בהם.

הגורמים העיקריים שזוהו כסיכונים חדשים בשל המלחמה ואחוז הארגונים שציינו אותם נראים באיור 2. חשוב לציין כי מצב המלחמה העלה ביתר שאת את הסיכונים הפוטנציאליים העולים מארגונים שכנים שאינם נכללים בתוכנית הערכת הסיכונים של המפעל הבודד, כך סכנת פיצוץ או פיזור חומ"ס בשל פגיעת טיל עלולה לפגוע במפעלים שכנים שאינם מורגלים ולא התכוננו להתמודד עם סיכונים כאלה.

איור 2: ששת הגורמים המובילים לפי אחוז הארגונים שציינו אותם כגורם סיכון חדש בעת המלחמה

הארגונים פעלו במגוון דרכים למיזעור הסיכונים כמו צמצום כמויות העובדים או פריסתם על שעות היום או באזורי עבודה שונים כמו עבודה מהבית או בסניף אחר בארגון כדי לאפשר מענה באזורי הביטחון. גילו עירנות למצבם הנפשי של עובדים ולמידת עירנותם. פעלו בהדרכה לתרגול מצבי סיכון הקשורים למצב הבטחוני וכן ערכו הדרכות על מניעת לחץ או טיפול בו. כמו כן יצרו פתרונות למענה ביטחוני כגון מיגוניות או לטיפול בחומרים מסוכנים אם על ידי הקטנת מלאים, העברת מחסנים לאזורים שאינם תחת אש והגדלת אמצעים לטיפול בחומ"ס.

לבסוף נשאלו המשתתפים "בהסתכלות על החודשים הקרובים, אילו השפעות מיוחדות על בטיחות ובריאות תעסוקתית את/ה צופה?" 4.0% לא צפו השפעה כלשהי עם התמשכות מצב הלחימה. ההשפעות הצפויות העיקריות שצינו:

- **לחץ נפשי ושחיקה:** יותר ממחצית המשיבים (55.3%) ענו שהאתגר העיקרי לבטיחות ובריאות העובדים נובע מהשפעת הלחץ הנפשי בו הם נתונים העייפות והשחיקה הצפויה. צוינו כגורמי סיכון בטיחותיים, בריאותיים והן כגורמי סיכון חברתיים למתחים בין-אישיים.
- **מחסור בכוח אדם, תחלופה וקושי בשמירת כשירות העובדים:** צוין על ידי 16.5% מהמשיבים ונגע למחסור בעובדים, תחלופה גבוהה, כניסת עובדים חדשים (חלקם זרים) והצורך להכשירם לביצוע העבודה תוך שמירה על הבטיחות. המחסור והתחלופה בכוח האדם צוינו על ידי חלק מהממונים כגורם מגביר לחץ עבור

העובדים הוותיקים, שעליהם מוטל עומס היתר בעבודה בשל חוסר מיומנות ומחסור בעובדים.

- **שמירה ואבטחה:** עליה בהוצאות בעקבות צורך בהגברת השמירה והאבטחה תוארה בקרב ממונים בארגונים הממוקמים באזורים שנפגעים יותר במלחמה ובקרב ממונים על אתרי בנייה. בהקשר זה הוזכרה גם השפעת המלחמה על סוגיית אבטחת הנסיעה למקום העבודה ובחזרה ממנו באזורים בסיכון.

סיכום ומסקנות

המחקר הנוכחי ממחיש את המציאות בישראל בה קיימת השפעה של איומי ביטחון על סיכונים לבריאות ובריאות עובדים. בעת המלחמה ממוני בטיחות ובריאות תעסוקתית במגוון תעשיות ביצעו הערכת סיכונים ופעולות מניעה שכללו הן התייחסות לסיכוני בטיחות ובריאות והן התייחסות לסיכון ביטחוניים. מהממצאים עולה כי:

1. מומלץ למקבלי ההחלטות בכל ארגון לעדכן וליישם צעדי מנע להתמודדות מערכתית עם שמירה על הבטיחות והבריאות של עובדים תוך התייחסות לסיכונים ברמה הביטחונית ולנהל מעקב מסודר אחר תוצאותיהם של צעדים אלו.
2. לקובעי מדיניות פיקוד העורף, רשויות אזוריות ומינהלות אזורי תעשייה עצמאיות מומלץ לתקצב תכניות הכשרה שוטפות הכוללות הטמעת ידע חדש בנושאי הגנה אזרחית, הערכת ומניעת סיכונים.
3. למינהלות אזורי תעשייה ורשויות בהן יש אזורי תעשייה מומלץ לבחון הקמת ועדת בטיחות אזורית, שתספק תמונה מקיפה על סיכונים במרחב והשפעת גורמי סיכון בסביבה הגיאוגרפית על רמת הסיכון בכל ארגון.

תודות: המוסד לביטוחים ולגהות מודה ללשכת הממונים על הבטיחות ולארגון הממונים על הבטיחות על שיתוף הפעולה בהפצת הסקר.